

עמ"ש 72323-10-21 א' נ' א'

בפני כבוד השופטת העמיתה ש' דברת - אב"ד

כבוד השופט א' חזק

כבוד השופטת ג' לזין

המערער ש.א. ע"י ב"כ עוה"ד שמעון פרץ

נגד

המשיבה ח.א. ע"י ב"כ עוה"ד לביא נעים

פסק דין

-

השופטת ג' לזין:

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה (כב' השופטת ר' אטדגי-פריאנטה) מיום 6.9.2021 בארבע תובענות שהתנהלו בין הצדדים, בני זוג לשעבר, בקשר לשלושת ילדיהם.

-

רקע

1. הצדדים נישאו ביום 22.10.2001 ומנישואיהם נולדו שלושה ילדים: ע' יליד 2003 (כיום בגיר), מ' ילידת 2005 ו' ילידת 2009 (לשם הנוחות יקראו הצדדים: "האב" ו"האם").

בשנת 2014 עלו יחסי הצדדים על שרטון וביום 18.5.2015 הם התגרשו.

2. משנת 2014 ועד היום קיים סכסוך חריף בין הצדדים, שמוצא מקומו בערכאות השיפוטיות ומחוצה להן.

בין הצדדים התנהלו עשרות הליכים משפטיים, חלקם בבית המשפט לענייני משפחה וחלקם בבית הדין הרבני. בבית המשפט לענייני משפחה נדונו מזונות הקטינים וענייני הרכוש וכן בקשות לצווי הגנה נגד האב. בבית הדין הרבני נדונה תביעת גירושין שהגיש האב בשנת 2014, אליה כרך את משמורת הקטינים. בשנת 2017, לאחר סגירת תיק המשמורת בבית הדין, הגיש האב תביעת משמורת בבית המשפט לענייני משפחה וכן תביעה נזיקית, עליהם יפורט בהמשך.

3. שלוש הילדים - הבן הבגיר ושתי הקטינות - אינם מקיימים מזה שנים קשר עם האב. בתחילת הסכסוך, בשנת 2015, קיימו הקטינים והאב הסדרי שהות סדירים, פעמיים בשבוע ובכל סוף שבוע שני. בשנת 2016 החלה התדרדרות בקשר בין הקטינים לאב, והם סירבו לפגוש. התדרדרות זו התרחשה במקביל לתלונות שהגישה האם בדבר פגיעה מינית נטענת של האב בקטינות. האם הגישה כנגד האב שבע בקשות לצווי הגנה וכמה תלונות במשטרה. יצוין כי כל התלונות למשטרה נסגרו מחוסר ראיות. חוות הדעת והתסקירים שהוגשו לבית המשפט ולבית הדין הרבני, כמו גם בדיקות רפואיות אליהן לקחה האם את הקטינה מ', לא הצביעו על כך שהאב פגע מינית בבנותיו.

4. מאז שנת 2016 האב לא פגש בילדים ע' ומ'. בכל ניסיון טיפולי עליו הורה בית המשפט, סירבו הילדים בתוקף ליצור איתו קשר. את הבת הקטנה י' פגש האב במרכז קשר, לסירוגין, עד שנת 2018, שאז נגדעו המפגשים בשל סירובה הנחרץ של י' להיפגש עם אביה.

5. פסק הדין נשוא הערעור ניתן בארבע תובענות בקשר לקטינים:

תמ"ש 31821-11-14 - תביעת האם לחיוב האב במזונות הקטינים;

תלה"מ 61041-05-17 - תביעת האם להתיר העתקת מקום מגורי הקטינים, שתוקנה לתביעת משמורת;

תלה"מ 24384-11-17 - תביעת האב למשמורת על ילדיו;

תלה"מ 4917-03-18 - תביעת האב כנגד האם לפיצוי בגין נזקיו על סך 1 מיליון ₪, בגין ניתוק הקשר בין האב לילדיו.

6. בטרם יובאו עיקרי פסק הדין, אתאר בקצרה את קורות המשפחה.

במהלך נישואיהם התגוררו הצדדים עם ילדיהם בישוב ****.

בסוף שנת 2014, נוכח בקשה לצו הגנה שהגישה האם כנגד האב בשל איומים, האב עזב את בית המגורים המשותף ושכר דירה ב****. בחודש פברואר 2015, בעקבות חזרתו של האב לבית המגורים המשותף, עזבה האם ועברה יחד

עם הקטינים לדירה שכורה ב****.

כפי שאפרט בהמשך, במהלך השנים העתיקה האם את מקום מגורי הקטינים מספר פעמים, ללא הסכמת האב וללא אישורו של בית המשפט. האב נותר להתגורר בבית המגורים המשותף, עד למכירתו.

7. בראשיתם של ההליכים, תוארה המשפחה (בתסקירים של שירותי הרווחה) כמשפחה המצויה במשבר המשליך על כל בני המשפחה, אולם תואר קשר טוב בין כל הורה לילדיו, ונכתב כי שני ההורים לוקחים חלק פעיל בגידול הילדים. בהמשך תואר כי הקטינים "נקרעים" בין נאמנותם לאב לבין נאמנותם לאם (תסקיר מיום 11.2.2015 ודוח ועדת מסוכנות מיום 4.3.2015).

8. הסלמת המצב החלה, כאמור, כשהגישה האם בקשה לצו הגנה בשל "חשד לפגיעה מינית בילדים" (ה"ט-20642-02-16 שהגישה האם ביום 9.2.2016). האם טענה, לראשונה, כי הקטינה מ' סירבה לפגוש באביה במסגרת זמני השעות, בשל טענות המעלות חשד לפגיעה מינית, וביניהם סימנים על גופה של הקטינה. בתום הדיון במעמד צד אחד נעתר בית המשפט לבקשת האם לצו הרחקה, והורה על הגשת תסקיר שירותי הרווחה.

9. על פי התסקיר (מיום 16.2.2016) האם משוכנעת כי האב פגע מינית בקטינות, ולדבריה כך עשה גם בנה כי "הוא למד מאביו". האם נחושה בדעתה שהקטינים נפגעו מינית על ידי האב והיא פועלת לניתוק הקשרים של כל הילדים מאביהם, היא פונה לכל הגורמים שלתפיסתה יכולים לסייע לה וממשיכה לדרוש שהילדים יעברו חקירת ילדים והעלטה את האפשרות שהקטינה מ' תעבור בדיקה גניקולוגית.

באותה העת התנגדו שני הצדדים לקיום מפגשים מפוקחים במרכז קשר. אולם בית המשפט הורה כי כל עוד צו ההגנה עומד בתוקפו, האב יהא רשאי לפגוש בקטינים במרכז הקשר (החלטה מיום 28.2.2016).

הלכה למעשה האם לא שיתפה פעולה ולא הביאה את הקטינים למפגשים במרכז הקשר ונעצה זאת בסירובם של הקטינים להיפגש עם אביהם.

10. בשל פיצול ההליכים - צווי ההגנה מחד, ותביעת המשמורת הכרוכה מאידך - סוגיית הקשר בין האב לקטינים נדונה במקביל בבית המשפט לענייני משפחה ובבית הדין הרבני.

זאת ועוד, עניינה של המשפחה טופל בכמה לשכות רווחה שונות במהלך השנים, נוכח המעברים התכופים של האם והקטינים, שנעשו כולם ללא הסכמת האב וללא החלטה שיפוטית.

במרץ 2016 העתיקה האם את מקום המגורים מ**** ל****. בתחילת שנת 2018 האם העתיקה את מקום המגורים מ**** ל****. ביולי 2018 עברו האם והקטינים להתגורר ב****, חרף החלטת בית המשפט שדחתה את בקשתה להעתיקת מגורי הקטינים (החלטה מיום 29.8.2018).

11. נוכח הקושי בקיום המפגשים והנתק הממושך של הילדים מאביהם, בתסקיר שהוגש לכב' בית הדין הרבני ביום 4.4.2016, המליצה עו"ס לסדרי דין להעביר את המשמורת של הקטינים י' וע' לאב, וזאת לצד הנחיות וליווי שירותי הרווחה וכן אבחונם של הקטינים והוריהם על ידי מכון שקד. הומלץ כי הקטינה מ' תישאר במשמורת האם.
12. במאי 2016 הגיעו הקטינים פעמיים למפגש עם האב במרכז קשר, לאחר מספר חודשים בהם לא נפגשו. הקטינים מ' וע' לא רצו לפגוש באביהם, בעוד המפגש עם הקטינה י' היה חיובי (תסקיר עו"ס לסדרי דין מיום 16.5.2016).
13. מבקשה נוספת למתן צו הגנה שהגישה האם ביום 29.9.2016 (לאחר שמטפלת של הקטינה מ' הגישה תלונה כנגדו, וזאת בשל דברים ששמעה לטענתה מהקטינה) עולה כי הקטינים מ' וע' לא פגשו באביהם חודשים ארוכים, והמפגשים במרכז הקשר נמשכו אחת לשבוע עם הקטינה י' בלבד, במשך כשנה, עד שנפסקו גם הם. עוד עלה מהבקשה כי הקטין ע' החל ללמוד בפנימייה החל מכיתה ח' (בשנת 2016), וזאת ללא הסכמת האב (דיווח עו"ס לסדרי דין מיום 10.11.2016).
14. ביום 22.2.2017 נתן בית הדין הרבני "פסק דין זמני" בענין משמורת הקטינים והסדרי השהות. על פי פסק הדין, הקטינים ע' ומ' אינם מעוניינים בקשר עם אביהם, והם מסרבים גם למפגשים במרכז הקשר. נפסק כי קרוב לוודאי שהליך הגירושין תרם לניכור ההורי, כי קשה להוכיח כי האם היא הגורם המסית, אולם הקטינים משלבים בדבריהם ביטויים הלקוחים מעולם המבוגרים, והרושם הוא כי יש בדבריהם חזרה על תכנים שנוסחו על ידי אחרים. נוכח הסכסוך המשפחתי החרף, כפי שפורט בהרחבה בפסק הדין הזמני, הפקיע בית הדין הרבני מידי האם את המשמורת על הקטינים, למשך שלושה חודשים. נקבע כי באופן זמני יוגדרו לשני הצדדים זמני שהות בלבד, כפי שהתקיימו עד כה (עם האם - בבית המגורים; ועם האב - במרכז הקשר). עוד נפסק כי הילדים יופנו בדחיפות לאבחון פסיכולוגי קליני הכולל גם בדיקת אינטראקציה עם ההורים. בני המשפחה נבדקו במכון "שלם", שהגיש לבית הדין הרבני חוות דעת מיום 14.9.2017. חוות הדעת כללה התייחסות מפורטת לכל אחד מהקטינים, ההורים, והאינטראקציה ביניהם.
15. באשר לקטין ע', נכתב בחוות הדעת כי מזה כשנה יש נתק בינו לבין האב ולא מתקיים ביניהם כל קשר. גם במועד האבחון, ע' לא הסכים לפגוש באביו אף לרגע במסדרון, והתעקש שייכנס לחדר אחר על מנת שיוכל לעבור במסדרון. על פי ממצאי האבחון, ע' מתקשה להתמודד עם מצבים בינאישיים רגשיים מורכבים, חווה מצוקה רגשית, וצפויים גם ביטויים רגשיים לא מווסתים, שכן עקב הימנעות מרגשותיו, הם לא עוברים עיבוד ועידון. נכתב כי הדבר פוגע בהסתגלותו החברתית ולאורך זמן עלול להקשות על התפתחות אישיותו. עוד נכתב כי נראה שלע' חוויה של היעדרות פנימית של אובייקטים עליהם יוכל להישען, המותירה אותו בתחושות של מחסור ובדידות. נכתב כי דמויות ההורים המופנמות נחוות אצל ע' לרוב כבלתי זמינות וקשובות אליו, וכזקוקות לעזרה בעצמן, וביחס לדמות האב המופנמת בולט יחס קונפליקטואלי במיוחד.
- בסיכום נכתב כי ככל שלא תימצא אינדיקציה למניעת הקשר עם האב, יש לקדם חידוש הקשר עם האב, וכן הומלץ טיפול פסיכולוגי ארוך טווח לע' על מנת לסייע לו לעבד את התכנים הקשים הקשורים בסכסוך ההורי (עמ' 10-11 לחוות

16. באשר לקטינה מ', נכתב בחוות הדעת כי מזה כשנה וחצי יש נתק בינה לבין אביה. בקשר לתלונות האם על פגיעה מינית במ', נכתב כי על אף שמ' נבדקה מספר פעמים ולא נמצאו תימוכין לטענה, האם המשיכה לדבוק בגרסתה. על פי האבחון, מ' מציגה חזות מסתגלת ושמחה כלפי חוץ, והיא בעלת נטייה ניכרת לרצות את סביבתה הקרובה. לעומת זאת, עולמה הפנימי גדוש בתחושת בלבול וכאוס, היא מתקשה לתפוס מציאות רגשית מורכבת באופן ריאליסטי, ומתכחשת להיבטים שאינם חופפים את הסדר וההיגיון שהיא מנסה לבנות עבור עצמה. נכתב כי מ' מוצפת מאוד, מבולבלת, עצובה, וישנן תחושות אשמה שנראה שהיא סוחבת עמה. נכתב כי דמות האם מעוררת במ' בלבול וכאב. נראה כי מ' חווה אותה בצורה בלתי עקבית, לעתים כחמה ואכפתית ולעתים ככעסנית ובעלת תגובה לא פרופורציונאלית. בחווייתה, מ' אינה יכולה לבטא מול אימה תחושות שליליות, ועליה להיות ילדה טובה ומרצה. באשר לדמות האב, נכתב כי מ' תופסת אותה כמאיימת ומפחידה, ומאידך לא מיוחסות לה איכויות פוגעניות, לא כל שכן איכויות של פוגע מינית.

באשר לפגיעה המינית הנטענת, נכתב כי באבחון לא עלו סימנים מובהקים לפגיעה מינית. נכתב כי העיסוק של מ' במיניותה הוא טראומטי, קונפליקטואלי, מבלבל ומעורר בה חוויה של כאב ועצב, לאו דווקא בשל פגיעה מינית אלא ייתכן כי בשל עצם התלונה על הפגיעה, כולל הבדיקות שנערכו לה (עמ' 17 לחוות הדעת). בסיכום נכתב כי מ' פיתחה סימנים של ניכור הורי חריף כלפי אביה, עם עמדות נוקשות ושליליות כלפיו. נכתב כי בהעדר סימנים מובהקים לפגיעה מינית, ייתכן כי התלונה על הפגיעה המינית מייצגת מגע לא תואם של האב שנחווה באופן שלילי על רקע יחסיהם השליליים, סגנון החשיבה של מ' והקושי לנהל תקשורת רגשית עימו בעת קונפליקט. הומלץ על טיפול פסיכולוגי למ' ועל חידוש הקשר עם האב במרכז הקשר במקביל לטיפול הפסיכולוגי ותהליך תיאום הורי.

17. באשר לקטינה י', נכתב כי לאחר תקופה של מפגשים במרכז הקשר עם אביה, כיום הם אינם נפגשים. נכתב כי י' משקיעה מאמץ רב בעיבוד מידע מן הסביבה, ככל הנראה בניסיון לייצר שליטה תחת חוויה של חוסר אונים. נכתב כי לי' יש קושי לשים גבול ברור בין עולמה הפנימי לבין המציאות החיצונית, וכתוצאה מכך היא מתקשה להתבונן במציאות באופן ניטרלי ואובייקטיבי. באשר למצבה הרגשי, נכתב כי מופעלים על י' לחצים רבים, והכוחות העומדים לרשותה מוגבלים, בפרט בכל הנוגע ליכולתה להכיר ברגשותיה, לחוות אותם, לעבד ולבטא אותם. נכתב כי י' נוטה לעוות את המציאות ולהחליף רגשות שליליים ברגשות חיוביים. נכתב כי י' מצויה בדיכאון, על אף שמנסה להכחישו לפרקים על ידי התרוממות רוח, והיא נתונה בסיכון משמעותי לאובדנות.

בסיכום הדברים הומלץ על הערכה פסיכיאטרית לבחינת הסיכון לפגיעה עצמית, כמו גם לבחינת תהליכי חשיבה ובחון המציאות; טיפול רגשי ארוך טווח; והדרכת הורים על מנת לאפשר לי' סביבה מכילה לצד גבולות ברורים (עמ' 26-28 לחוות הדעת).

18. באשר לאב, נכתב כי הוא ככלל שקול ומאורגן אולם קיימת אצלו נטייה לאימפולסיביות הגוברת במצבי דחק. נכתב כי ניכרת בו מידה מסוימת של חוסר בשלות ומודעותו הרגשית אינה גבוהה, אך אין בממצאים כדי להצביע על חוסר יציבות רגשית, רמות דחף חריגות, כשלים מהותיים בשליטה עצמית או פוטנציאל מסוכנת יותר ממה שאופייני לאדם

סביר. נכתב כי עמדתו כלפי ילדיו אמפטית והקשר איתם משמעותי עבורו. הומלץ על תיאום הורי על מנת לאפשר לצדדים להגיע לשיתוף פעולה ענייני בנושא הסדרי ראייה וחלוקת אחריות על הילדים (עמ' 32-33 לחוות הדעת).

19. באשר לאם, נכתב כי היא בעלת יכולות מילוליות מרשימות ותפקודיה הניהוליים תקינים. לא נמצאו עדויות לעיוותים חריגים בתפיסת המציאות. מבחינת מצבה הרגשי, נכתב כי חשוב לה לשמור על תדמית מתפקדת, יציבה וחזקה. אולם ניכר כי מתחת למעטה של מנגנוני הגנה יעילים לרוב, קיים גרעין של רגישות מוגברת ופגיעות סביב הסוגיות של ערך עצמי. כאשר העיסוק בתכנים רגישים נהיה אינטנסיבי מידי, היא עשויה לחוות הצפה רגשית ומנטאלית.

בסיכום הדברים נכתב כי ככלל האם מצליחה לזהות את צרכי הקטינים וטובתם חשובה לה. עם זאת, בולט כי היא פגועה באופן עמוק מיחסיה עם האב, ועוצמת הפגיעה עלולה לערער אותה רגשית ואף לשבש את היכולת לתפוס ולפרש את המציאות החיצונית בצורה מדויקת ולשמור על שיפוט חברתי וחשיבה מאורגנת (עמ' 40-42 לחוות הדעת).

20. בבדיקת האינטראקציה בין הקטינים לאם נכתב כי היא מהווה עבורם דמות מובחנת ומשמעותית, נתפסת בעיניהם כסמכות הורית. נכתב כי הילדים היו ממושמים להפליא, שיתפו פעולה ולא ערערו על סמכותה של האם ולו לרגע. התנהלותם המופתית נתפסת כמאולצת ולא לגמרי אותנטית, והילדים משתדלים באופן מודע להתנהג "כמו שצריך".

מפגש אינטראקציה בין הקטינים לאב לא התקיים בשל התנגדות הילדים. ע' ומ' הצהירו על סירובם להיפגש עם האב, ו' אימצה באופן פאסיבי את עמדתם, ואין לה כל אפשרות לאמץ עמדה שונה משל אחיה. נכתב כי ע' ומ' נראו כמתנהגים בצורה "דווקאית", וניסו להפגין עמדת שליטה מול האב.

לגבי התנהלות האם, נכתב כי בשונה מהורים אחרים לילדים מנוכרים שמנסים - ולו למראית עין - לשכנע את הילדים למפגש עם ההורה השני, היא נשארה שקטה ופאסיבית, ולא עשתה כל ניסיון לשכנע את הילדים להיפגש עם האב. נכתב כי ספק רב אם ניתן יהיה לצפות לשינוי בעמדת הילדים כלפי האב ללא האישור של האם, ואין זה נראה כי היא מוכנה בשלב זה לתת את אישורה (עמ' 45-46 לחוות הדעת).

21. בסיכום חוות הדעת נכתב כי נוכח המצב בו מצויה המשפחה, העברת המשמורת לאב מהווה ככל הנראה מהלך בלתי אפשרי ולא מותאם לצרכי הילדים. נכתב כי על אף ההסתייגויות הקשות לגבי תפקודם ההורי של שני הצדדים, האם מהווה דמות הורית מיטיבה, ומסוגלותה ההורית ברוב התחומים אינה מצדיקה שלילת המשמורת באופן קבוע. עוד נכתב כי אין כל מניעה לחדש את הפגישות של הילדים עם האב, בתהליך הדרגתי תחת בקרה ובמסגרת טיפולית. הומלץ לחייב את ההורים לפנות להליך מובנה לשיקום התקשורת ביניהם בנושאים הקשורים לטיפול בילדים.

22. ביום 16.10.2017 הורה בית הדין הרבני על סגירת תיק החזקת הילדים, וזאת לנוכח הסכמת הצדדים כי התיק ייסגר.

23. בסמוך לאחר מכן, ביום 12.11.2017, הגיש האב תביעה למשמורת הקטינים והסדרי ראייה לבית המשפט לענייני

משפחה בבאר שבע, ובה עתר להורות על מפגשים דחופים בינו לקטינים, לאסור על מפגשים בין האם לקטינים עד אשר גורם מטפל יקבע את מצבה הנפשי וכי היא אינה מסוכנת לקטינים, וכן עתר להורות כי הוא יהיה המשמורן היחיד על הקטינים.

24. במסגרת תביעת האב למשמורת הקטינים, הורה בית המשפט על תסקיר עדכני של שירותי הרווחה. על פי התסקיר (מיום 23.1.2018), הקטינים ע' ומ' מסרבים לכל קשר עם האב ולא פגשו בו מזה שנתיים וחצי. הקטינה י' מגיעה למרכז הקשר אחת לשבוע, אולם מסרבת לצאת מהאוטו ולפגוש באב, והם לא נפגשו מאז חודש אפריל 2017. נכתב כי האם טענה כי היא לא תמנע קשר בין האב לילדיו, אולם הם לא מעוניינים בכך. האם ציינה כי שיתוף פעולה מצידה ביצירת הקשר יתקבל לאחר החלטה שיפוטית.

נכתב בתסקיר כי האב כואב על העדר הקשר בינו לבין ילדיו, ילדיו עברו דירה ועברו מוסדות חינוך ללא אישורו וללא ידיעתו, והוא לא השתתף בבר מצווה של ע' ובבת המצווה של מ'.

25. ביום 26.3.2018 המליצה הוועדה לתכנון וטיפול לפעול לחידוש הקשר בין האב לילדיו באופן הדרגתי, במקביל לטיפול פרטני של כל אחד מבני המשפחה; טיפול רגשי לילדים; טיפול להורים - פרטני וזוגי; הערכה פסיכיאטרית עבור הקטינה י'; והמשך קיום מפגשים במרכז הקשר ב**** בין י' לאביה.

26. בית המשפט הפנה את הצדדים (ביום 7.3.2018) לטיפול אצל העו"ס מר אלון דגן, לצורך שיקום הקשר ביניהם. ביום 23.4.2018 עדכן עו"ס אלון דגן כי לא ניתן להמשיך את ההליך הטיפולי כל עוד ההליך המשפטי מתנהל. נוכח האמור, הורה בית המשפט (ביום 23.4.2018) על טיפול בהתאם למתווה עליו הורה המטפל, לרבות עיכוב ההליכים המשפטיים.

27. ביום 19.2.2018 התקיים מפגש ראשון מזה זמן רב בין האב לקטינה י' במרכז הקשר. על פי דיווח העו"ס (מיום 11.3.2018) המפגש היה חיובי, י' ואביה התחבקו ושיחקו ביחד, על אף שבתחילת המפגש י' אמרה לאביה שהתגעגעה אליו, אבל תרצה להיות איתו בקשר טלפוני בלבד.

בתום המפגש ביקשה האם תיעוד מפורט ומדויק של כל האירוע, ותמחה על כך שנקבע מפגש נוסף, על אף ש' לא מעוניינת בו.

במפגשים הבאים שנקבעו י' הגיעה למרכז הקשר אולם סירבה להיכנס אליו, ולמעשה לא התקיימו מפגשים בינה לבין האב.

28. כמה חודשים לאחר תחילת הטיפול עדכן המטפל אלון דגן כי נוכח המחלוקות החריפות בין הצדדים, הסיכוי להצליח בתהליך הוא נמוך ונועד לכישלון, ועל כן הוא לא יכול לטפל עוד בצדדים (עדכון מר דגן מיום 16.7.2018).

גם הליכים טיפוליים נוספים עליהם הורה בית המשפט לא צלחו. זאת גם לאחר מינוי מטפל אחר בעניינם של הצדדים,

מר אברהם ברנשטיין (הודעת מר ברנשטיין מיום 6.1.2019), וגם לאחר שהצדדים הסכימו לשוב לטיפולו של מר אלון דגן (החלטה מיום 5.6.2019). בתחילת הטיפול המחודש החלו ניצנים של שיתוף פעולה בין ההורים, אך לאחר שהאפוטרופא לדין לקטינים פנתה לבית המשפט בדרישה להפסיק את הטיפול, לבקשת הקטינים, חלה נסיגה מהירה וההתקדמות המועטה שהושגה ירדה לטמיון.

בעקבות זאת, עמדתו העדכנית של מר אלון דגן היא כי אין תוחלת ממשית לטיפול, ולשיטתו העמדה המנוכרת של שלושת הילדים היא כה נוקשה שאינה ברת שינוי עוד. מר דגן כתב כי שני ההורים, עד לפנייה לאפוטרופוס לדין, הצליחו לשתף פעולה בכוחות משותפים, אך כאשר האם החליטה לאפשר לילדיה פניה לאפוטרופוס לדין, אין אפשרות להמשיך בהליך התיאום ההורי. הוא סבר כי פנייה כזו של הילדים והאם לאפוטרופוס לדין מעצימה את כוחם של הילדים ונותנת חיזוק לעמדה המנוכרת הקיימת המשמרת את סרבנות הקשר. הוא הוסיף כי הבקשה של האפוטרופוס לדין להפסיק את ההליך כי זהו רצון הילדים מתעלמת מטובת הילדים בהקשר הרחב שלו, שכולל בתוכו יצירת קשר בריא וטוב של הילדים עם שני הוריהם ופוגעת לטווח הארוך ביכולת שלהם ללמוד לסמוך על מבוגרים משמעותיים אחרים בעתיד.

מר דגן כתב כי הגם שהאב תרם לקשיים במהלך ההליך הטיפולי והמשפטי, תרומתה של האם להליך ניתוק הילדים מהאב היא גדולה יותר מזו של האב (דיווח מר אלון דגן מיום 19.11.2019).

29. בין לבין, בזמן הטיפול אצל מר דגן, הגיש האב (ביום 22.3.2018) תביעה נזיקית בסך של 1,000,000 ₪ בשל ניכור הורי מצד האם שהביא לסרבנות קשר בין האב לילדיו. התביעה הוגשה בגין עוולת הרשלנות והפרת חובה חקוקה בשל נזקים ממוניים ולבר ממוניים שנגרמו לו לטענתו מפאת הסתתה את שלושת ילדיו כנגדו והובילה לניתוק ביניהם.

30. במהלך השנים הגיש האב בקשות רבות להורות על מפגשים בינו לבין הקטינים. בתחילה נעשו כאמור ניסיונות לקיים מפגשים במרכז הקשר, אולם לאחר שנים ממושכות של נתק וכישלון ההליכים הטיפוליים, ובהמלצת המטפל אלון דגן, ולאור עמדת האפוטרופא לדין, קבע בית המשפט (ביום 27.1.2021) כי בשלב זה לא ניתן ליתן הוראה אופרטיבית בדבר מפגשים בין הקטינים לבין האב, בטרם תתבררנה כל הטענות לגופן במסגרת ישיבות ההוכחות שנקבעו.

בכך תמו הניסיונות הטיפוליים לחידוש הקשר, ונמשך בירור ההליך המשפטי בדיוני הוכחות שנפרשו על פני חמישה דיונים.

31. להשלמת הרקע יצוין כי במהלך השנים ניתנו כמה החלטות בעניין המזונות הזמניים של הקטינים. בראשיתם של ההליכים, ביום 1.1.2015, העמיד בית המשפט לענייני משפחה את מזונותיהם הזמניים של הקטינים על סך של 1,200 ₪ לכל קטין, בתוספת מחציות. בהחלטה מיום 16.4.2015 התווסף לסכום האמור רכיב המדור בסך של 305 ₪ לכל קטין, עם מעברה של האם לדירה שכורה.

ביום 14.7.2017 נעתר בית המשפט קמא לבקשת האב להפחית את המזונות הזמניים בשל הפחתה בדמי השכירות ששילמה האם ובשל מעברו של הקטין ע' לפנימייה. בית המשפט העמיד את מזונות הקטין ע' על סך של 1,000 ₪, ואת מזונותיהן של הקטינות מ' ו' על סך של 2,070 ₪ כל אחת.

ביום 21.8.2020 הקפיא בית המשפט את החיוב במזונות הקטין ע' וזאת נוכח היותו על סף בגירות; סירובו לכל טיפול; וסירובו לכל קשר עם האב.

פסק הדין של בית המשפט קמא

32. ביום 6.9.2021 ניתן פסק הדין נשוא הערעור.

לאחר שבע שנים של התדיינות משפטית וניסיונות שלא צלחו לשיקום הקשר בין האב לילדיו, קבע בית המשפט כי הנתק המוחלט בין האב לילדים נוצר בעיקר עקב הסתת האם את הקטינים כלפיו. נקבע כי מתחילת ההליכים נקטה האם בפעילות מכוונת שמטרתה להגביל ואף לשלול את אפטרופסותו הטבעית של האב. נקבע כי לאורך כל התהליך פעלה האם בכל דרך למניעת הקשר בין האב לקטינים, באמצעות בקשות חוזרות ונשנות לצווי הגנה, צווי מניעה, ועקירת הקטינים מבית מגוריהם.

בית המשפט לא קיבל את טענת האם לפגיעה מינית. נקבע כי גרסת האם בעניין גילוי הפגיעה בקטינה מ' לא הייתה עקבית, והגרסה "התפתחה" ואף "הורחבה" ביחס לפגיעה נטענת בילדים הנוספים. כלל הגורמים המקצועיים-טיפוליים שנדרשו לעניין היו תמימי דעים כי אין כל אינדיקציה לפגיעה מינית של האב במי מהקטינים. בית המשפט מצא כי חרף העדר כל ראיה או הוכחה לפגיעה מינית של האב בילדיו, המשיכה האם לדבוק בגרסתה ושתלה במוחם של הקטינים טענות קשות ונעדרות יסוד כנגד אביהם, שאינם אלא זרעי הסתה כנגדו, תוך שהיא מזינה את תודעתם של הקטינים בנרטיב זה, מאז גירושי הצדדים ואולי אף עובר לכן. נפסק כי במצב דברים זה ברי כי הקטינים, המזדהים עם אימם שעבורם היא מהווה דמות מרכזית, יסרבו לקיים כל מגע עם אביהם. נפסק כי הקטינים אימצו את הנרטיב של אימם באופן המוחק כל רגש כלפי האב. לא זו אף זו, האם שידרה מחיקה מוחלטת של האב מנכחות חיי ילדיהם בכך שהעתיקה את מקום מגוריהם שוב ושוב ללא הסכמת האב וללא החלטה שיפוטית, הוציאה את הקטינים לחו"ל מספר פעמים ללא קבלת אישור האב, רשמה את הקטינים למסגרות חינוכיות ללא הסכמת האב והפרה שוב ושוב החלטות שיפוטיות בעניין הבאתה של הקטינה י' למרכז הקשר, עד שאף המפגשים המועטים שהתקיימו בינה לבין האב, הופסקו גם הם. נפסק כי האם גם עשתה כל מאמץ על מנת לטרפד את ההליך הטיפולי ותלתה זאת בסירובם של הילדים לפגוש באב, אולם ברי כי הדמוניזציה שיצרה האם אצל הילדים היא זו אשר הובילה לסירובם, והיא אינה מפנימה כי במעשיה היא פוגעת בקטינים.

בית המשפט קבע כי למרבה הצער, הניכור ההורי החרף והעצים במהלך ההליכים המשפטיים שהתנהלו על פני שבע שנים, ובשלב זה קצרה ידו של בית המשפט מלהושיע. הילדים שחוקים מאוד ממעורבות כל הגורמים ומההליך השיפוטי, ומוטב בשלב זה לחדול מכל ניסיון נוסף לחידוש הקשר.

33. בית המשפט מצא כי גם לאב תרומה ממשית לאי הצלחת הטיפול, וזאת בסירובו לקבל את המלצות העו"ס לעניין תיאום הורי והדרכה הורית; בהשתתותו בפנייה למטפל אליו הפנה בית המשפט; בסירובו לעכב את ההליכים המשפטיים לצורך קידום ההליך הטיפולי, והגשת התובענה הנזיקית כנגד האם בתקופת ההשהיה; בחוסר עקביותו

בשיתוף הפעולה ובעובדה שרק בחלוף הזמן נתן הסכמתו לטיפול ללא כל תנאי. נפסק כי האב חזר ודרש העברת הקטינים למשמורתו או חידוש הסדרי השהות עימו, תוך התעלמות מוחלטת מרמת הנתק הקיימת ומסירובם של הקטינים לפוגשו.

עם זאת הדגיש בית המשפט, תוך התבססות על דבריו של המטפל אלון דגן, כי ההתנכרות הקיצונית של הילדים לאביהם אינה מוסברת בהתנהגות האב אלא היא פרי הסתת האם.

34. **תביעת המשמורת** של האב נדחתה משום שבמצב דברים זה כי אין כל תוחלת בהעברת הקטינים למשמורתו של האב. נפסק כי המהלך הוא בלתי אפשרי לנוכח התנגדותם העזה של הילדים, הוא אינו מותאם לצרכי הילדים ואף עלול להיות הרסני כלפיהם.

נפסק כי הוצאת הילדים ממשמורת אימם, אף היא אינה רצויה, ועלולה לגרום לפגיעה קשה בנפשם של הקטינים, שאמם היא דמות הורית משמעותית עבורם.

נפסק כי למרבה הצער אין לפני בית המשפט כל המלצה לחלופה אחרת זולת הותרת הקטינים אצל אימם, וכך הוא הורה. זאת תוך הפניית האם לטיפול פרטני ואת הקטינים לטיפול רגשי או פסיכולוגי, לנוכח מצבם הרגשי הטעון. בית המשפט הדגיש כי אין להסיק מתוצאה זו על "ניצחונה" של האם או על צדקת דרכה.

הובהר כי אין בהחלטה כדי לשלול את אפטרופסותו של האב והובהר כי כל החלטה הנוגעת לקטינים, יש לקבלה בהסכמת האב או לאחר אישור בית המשפט.

35. **התביעה הניזקית** שהגיש האב התקבלה בחלקה, בראש הנזק של עוגמת נפש, ונפסק לאב פיצוי בסך 80,000 ש"ח.

הפיצוי ניתן במסגרת עוולות הרשלנות והפרת חובה חקוקה. בית המשפט קבע כי האם מנעה קשר בין האב לילדיו, ובכך הפרה את החובה של כל הורה לשמור על קשר עם ההורה השני, מכוח חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות. בנוסף, נפסק כי האם הפרה את החובה בחוק שנועדה לשמור על טובת הקטין, בכך שהוציאה את הקטינים לחו"ל מספר פעמים, רשמה אותם למוסדות חינוכיים ללא הסכמת האב ופעלה שוב ושוב בניגוד להחלטות שיפוטיות. כך, בעוד שהאב הגיע לכל המפגשים שנקבעו עם הקטינה י' במרכז הקשר, האם והקטינה לא הגיעו ולו למחצית מהמפגשים.

נפסק כי האם עוולה כלפי האב גם בעוולת הרשלנות. היא נקטה בפעילות מכוונת על מנת להגביל ואף לשלול את אפטרופסותו הטבעית של האב על ילדיו. עד היום היא ממשיכה להחזיק בדעה או למצער להביע את הדעה כי היא נותנת אמון בדבריה של הבת כי אביה פגע בה מינית. האם אימצה את הנרטיב האמור ובעקבותיו הובילה את הילדים למצב בו הם לא רצו עוד בכל קשר עם אביהם. לא רק שהאם לא עשתה מאומה כדי להפסיק את ההתדרדרות ולמנוע את התופעה של ניכור הורי, אלא שאף קטעה את המפגשים הספורים שהתקיימו לתקופת מה בין האב לבין הקטינה י', בעקבות המלצת העו"ס להוציא את המפגשים מחוץ למרכז הקשר. האם גם סיכלה את ההליך הטיפולי, מה שהביא לסיכול כל ניסיון לחידוש הקשר. נקבע כי במעשיה ובמחדליה, מנעה האם כל קשר בין האב לבין ילדיו וברי כי הדבר גורם

בפסיקת סכום הפיצוי, התחשב בית המשפט בכך שלאב הייתה תרומה בכישלון ההליך הטיפולי, וכן התחשב בתוצאות פסק הדין בתיק המזונות, אודותיו יפורט להלן.

בית המשפט דחה את התביעה בראשי הנזק האחרים. באשר לשכ"ט עו"ד - נפסק כי לא הוגשו כתבי אישום ולא ברור מדוע נזקק האב לייצוג.

לגבי טיפול הפסיכולוגי, אובדן ימי עבודה ופגיעה בשם הטוב - נפסק כי לא צורפה כל אסמכתא בעניינים אלה ולא הובאו ראיות או עדויות לתמוך בטענות האב.

לגבי תשלום למכון "שלם" - נפסק כי החלטה זו ניתנה על ידי בית הדין הרבני.

36. **בתביעה למזונות הקטינים** קבע בית המשפט כי האב פטור ממזונות הבן ע' מיום 21.8.2020 (מועד הקפאת החיוב הזמני) וממזונות הקטינה מ' מיום פסק הדין. לגבי י' הופחת החיוב לסך של 1,000 ₪ בחודש, בתוספת מחצית הוצאות רפואיות וחינוכיות חריגות.

בית המשפט פסק כי חלקה של האם ביצירת הניכור משמעותי לאין ערוך משיעור חלקו של האב. נוכח הימשכות הנתק על פני שבע שנים, כאשר הנתק הוא מוחלט ולא נראית אפשרות לשיקומו, ולאחר שמוצו כל הליכי הטיפול, נקבע כי אין זה ראוי ואין זה צודק כי האב ימשיך לשלם את מלוא דמי המזונות בהם חויב בהחלטות הביניים.

בית המשפט הותיר חיוב מופחת למזונות הקטינה י' כיוון שהקשר עימה התקיים לתקופת מה והיה חיובי, ולנוכח גילה, בית המשפט מצא סיכוי מה לחידוש הקשר עימה (אם כי קלוש). נקבע כי אם תוך שנה מיום מתן פסק הדין לא יחודש הקשר בין האב לי', תיעשה הפחתה נוספת של 500 ₪. ככל שלא יחודש הקשר עד הגעת הקטינה י' לגיל 16, יבוטל החיוב כליל.

הערער

37. ביום 31.10.2021 הגיש האב ערעור על פסק הדין.

הסעדים להם עותר האב בערעור הם ביטול המשמורת המלאה שנקבעה לאם; קביעת זמני שהות עם האב ולחילופין הוצאת הקטינות למסגרת חוץ ביתית; חיוב האם להשיב את מלוא המזונות ששולמו לידיה החל ממועד הגשת התביעה או ממועד הבקשה לצו ההגנה הראשון שהגישה, ולחילופין, ביטול הליכי הגבייה בהוצאה לפועל לגביית דמי המזונות הזמניים; חיוב האם לשלם פיצוי כספי ראוי שישקף את חומרת מעשיה.

38. לטענת האב, בית המשפט שגה בכך שקבע כי אין לו עוד דרך לסייע בחידוש הקשר בינו לבין הקטינים. נטען כי לא

יעלה על הדעת שאם מסיתה ומנכרת תזכה להישאר אם משמורנית ללא כל פיקוח וללא כל סנקציה. נטען כי אף הוצאת הקטינות למסגרת חוץ ביתית עדיפה על המצב הנוכחי שבו הן ממשיכות להיות חשופות לניכור הורי חמור וקיצוני, ללא קשר מינימאלי עם אביהן. על כן, עותר האב להשבת התיק לבית המשפט קמא על מנת שישקול חלופות נוספות, וכן מבקש הוא להטיל סנקציה כספית בגין הפרה של כל ביקור שייקבע.

39. האב מוסיף וטוען כי יש לבטל את החיוב במזונות הקטינים באופן רטרואקטיבי, מיום הגשת התביעה למזונות. נטען כי לא יעלה על הדעת שהאם תזכה ליהנות ממאות אלפי שקלים להם היא אינה זכאית על פי דין, בעבור השנים הארוכות שבהן הקטינים כלל לא היו עימו בקשר והוא לא זכה לראותם. נטען כי לא היה מקום לעשות שימוש בהלכת "מזונות שנאכלו", מקום שבו האם היא בעלת אמצעים והיא יכולה להשיב את הכספים שקיבלה שלא בצדק, על נקלה. לטענת האב, כספים בהיקף של מאות אלפי ש"ח, שהתקבלו מכירת בית המגורים המשותף, מוחזקים עבור האם בנאמנות (אצל עו"ד רן שובל). לדברי האב, במועד הגשת הערעור תלוי ועומד חוב מזונות לחובתו בסך כ-220,000 ₪ בתיק הוצל"פ שפתחה האם, כך שאלו אינם "מזונות שנאכלו", משלא שולמו. נטען כי לכל הפחות היה על בית המשפט קמא להורות על ביטול הליכי הגבייה ואיפוס החוב בתיק הוצל"פ.

40. לטענת האב, הפיצוי הנזיקי בסך 80,000 ₪ הוא זעום ופועט, ואין בו כדי לפצות על עוגמת הנפש האדירה שנגרמה לו. נטען כי מדובר בסכום שאין בו כדי להעניש את האם על התנהלותה הפוגענית והמקוממת, או כדי להרתיע אותה מלשוב על התנהגותה המעוולת, או כדי להרתיע הורים מנכרים אחרים. לטענת האב, סכום הפיצוי חורג באופן משמעותי מהנהוג והמקובל בתביעות דומות.

האב סבור כי האם הצליחה בניכורה עד כדי כך שהילדים היום מנכרים "אוטונומית", ללא כל אופק לחידוש הקשר, והכל על לא עוול בכפו של האב.

האם, כך נטען, התנהגה באופן מחפיר המגיע עד כדי מעשים פליליים, הגישה תלונות שווא, זלזלה בערכאות שיפוטיות והפרה את החלטות בית המשפט, המציאה פגיעה מינית שלא הייתה, שכנעה את הקטינות שהאב פגע בהן, הוציאה את הקטינים מן הארץ ללא אישור, והעתיקה את מקום מגוריהם והעבירה אותם מוסדות חינוך בניגוד לצווים שניתנו בעניין. לאחר כל זאת, טוען האב, קיבלה האם "פרס" בדמות ניתוק האב מהילדים ונקנסה בסכום זעום בלבד.

41. בערעור מלין האב גם על התנהלותה של האפוטרופא לדין. נטען כי היא שיבשה, בשליחות האם, את ההליך הטיפולי ואף הביאה להפסקתו; אישרה לרשום את הילדים למוסדות חינוך ללא אישור האב או בית המשפט; אישרה להוציא את הקטינים לחו"ל מספר פעמים; והביאה, בכוננת מכון, להימשכות ההליך, מתוך כוונה להמשיך את הנתק בין האב לילדיו וכן מתוך כוונה שהאם תמשיך לקבל מזונות זמניים.

42. בדיון לפנינו ביום 16.2.2022 קבל ב"כ האב על כך שמערכת איכפת החוק לא נתנה מענה לבעיה חריפה של ניכור הורי, שלא טופלה בזמן, על אף שזוהה שיש אם שמזלזלת בחוק ומפרה את כל ההחלטות השיפוטיות. נטען כי יש להשית על האם קנס יומי, לפחות עד שיחודש הקשר עם הקטינה י'. ב"כ האב קבל גם על כך שתיק המזונות התנהל שמונה שנים, במהלכן שילם האב מזונות הגם שמרבית הזמן האב לא ראה את ילדיו כלל. ב"כ האב ציין כי כיום חוב המזונות בהוצאה לפועל עומד על 300,000 ₪. הוסבר כי המזונות הזמניים שולמו בחלקם כחלק מהסדר בהליכי

43. האם מבקשת לדחות את הערעור. לטענתה, קביעת בית המשפט קמא כי אין התערבות טיפולית או שיפוטית נוספת אשר יכולה להועיל נובעת מהתנהלותו הקלוקלת, האלימה והלא מוסרית של האב, עוד מאז שהצדדים היו נשואים. נטען כי האב לא היה ראוי לילדים שלו ולא היה ראוי כבעל לאשתו. נטען כי עמדתם של כל המטפלים שטיפלו במשפחה תמימי דעים, ואין לאם אלא להשלים עם סירובם הנחרץ של הקטינים לקיים קשר מכל סוג שהוא עם האב. הצעת האב להוציא את הקטינות לפנימייה מזעזעת בעיני האם, ולא ניתן להעלות על הדעת מצב בו מוציאים אותן מרשותה ללא רצון, לאחר תקופה מטלטלת. האם טוענת כי כיום הקטינות חיות בביתה ביציבות, בביטחון ובאהבה, ואב שמוכן להוציא את בנותיו מחיק אימן רק בגלל שאולי הן יסכימו לחדש עימו את הקשר, לא ראוי כלל לחידוש הקשר.

44. בתשובה לערעור האם חוזרת לעניין הפגיעה המינית, וטוענת כי על פי חוות דעתה של הגב' עדנה מן, אשר טיפלה בקטינה מ', יש אינדיקציה לפגיעה מינית של האב בקטינות. יצוין כי חוות הדעת הוצאה מתיק בית המשפט קמא בהחלטה מיום 14.7.2021.

האם טוענת כי בניגוד למטפלים אחרים שטיפלו במשפחה לאורך השנים, הקטינה מ' נפגשה עם הגב' מן במשך שנה, ונפתחה בפניה.

45. האם מתנגדת להגדלת הפיצוי הנזיקי. לטענתה, האב הוא שהרס ברגל גסה כל סיכוי לקשר עם ילדיו, הם אלה שלא מעוניינים בקשר עימו, והאם מאסה בניסיונות שידול הקטינים לחידוש הקשר. לשיטתה, אין כל מקום לקביעת פיצוי בגין עוגמת נפש.

נטען כי האב הערים קשיים על ההליך הטיפולי שנועד לקרבו לילדיו ולסייע לו לחדש את הקשר עימם. האם, לטענתה, עשתה מאמצים לחידוש הקשר, והתנהלותו האמביוולנטית של האב היא זו שטרפדה פעם אחר פעם את הגשמת המטרה. לשיטת האם, הגם שהאב מציג עצמו כחף מכל אשם, מכל הדיווחים עולה כי תרומתו לכישלון ניסיונות חידוש הקשר היא המשמעותית מבין כל הגורמים, לצד סירוב הקטינים לחדשו.

46. האם מתנגדת לביטול חוב המזונות בהוצאה לפועל, שכן גם כאשר האב לא שילם מזונות, הקטינים אכלו, התקלחו ולנו בבית האם. לשיטתה, דווקא מצב בו האב לא משלם מזונות, מצדיק ביתר שאת את הלכת "מזונות שנאכלו".

47. בדיון לפנינו טענה ב"כ האם כי היה ראוי לשמוע את הפסיכולוגית עדנה מן בטרם מתן פסק הדין, וכן ראוי היה להותיר את חוות דעתה בתיק בית המשפט.

לעניין המזונות, נמסר כי משנת 2015 שילם האב מזונות בסך 3,000 ₪ בחודש במסגרת הסדר חוב בפשיטת רגל.

48. האפוטורפא לדין, עו"ד שיינפלד, פירטה בדיון לפנינו את הקשיים בהם נתקלה בהתנהלות מול האב. לדבריה, כשניסתה ליצור קשר עם האב, היה חוסר שיתוף פעולה מצידו שהפך לאיומים והשמצות, ולא ניתן היה ליצור איתו קשר של אמון. עו"ד שיינפלד עדכנה כי כיום הקטינה מ' מטופלת אצל הגב' מן, והקטינה י' אינה מטופלת כיוון שהיה קושי למצוא מטופלת שמתאימה לפרופיל שתואם את ההחלטה השיפוטית.

דין והכרעה

49. לאחר בחינת טענות הצדדים אציע לחבריי לקבל את הערעור בחלקו בקשר לגובה הפיצוי הנזיקי, ואציע להעמידו על סך 400,000 ₪. כן אציע לבטל את חיוב האב במזונות שלושת הילדים, החל מדצמבר 2019 ואילך.

לצד זאת, מוצע לדחות את הערעור בכל הנוגע להעברת משמורת הקטינות, להוצאתן למסגרת חוץ ביתית ולקביעת זמני שהות עם האב.

50. פסק הדין בערעור מתבסס על הממצאים הברורים של בית המשפט קמא, על כך שהאם, מאז גירושי הצדדים, פעלה להרחיק את האב מילדיו, הסיתה את הקטינים נגדו, פעלה בכל דרך לחבל בקשר בין האב לקטינים, עד שהביאה לנתק מוחלט בין האב לשלושת ילדיו.

אין לפנינו ערעור על קביעות אלה של בית המשפט קמא (ערעור שהגישה האם נמחק משלא שולמה אגרה ולא הופקד ערבון), מה גם שהן מעוגנות היטב בתשתית הראייתית שנפרשה לפני בית המשפט. זהו איפוא המסד העובדתי עליו יעמוד פסק דינו.

51. כמיהתו של האב לשקם את הקשר עם ילדיו מובנת ואנושית ביותר. מנקודת מבטו, כהורה, הוא אינו מוכן להשלים עם הנתק מילדיו ומבקש להוסיף ולנסות לקרבתם אליו באמצעות טיפול ובאמצעות החלטות שיפוטיות כופות. ואולם, התמונה העולה מתוך ניסיונות הטיפול והדיווחים של הגורמים המטפלים היא כי למרבה הצער אין תוחלת, בשלב זה, בהמשך הניסיונות לשיקום הקשר. הקטינות מסרבות בכל תוקף לכל סוג של קשר עם אביהן. במהלך שבע השנים בהם נוהלו ההליכים המשפטיים, עברו הקטינות טיפולים ואבחונים אצל גורמי מקצוע שונים. בית המשפט קמא קבע כי הילדים שחוקים מאוד מהליכי הטיפול ומההליכים המשפטיים. קביעה זו לא נסתרה. האב לא הצביע על טעות בפסק הדין, או על שביב של מקור לתקווה כי הליך טיפולי נוסף יביא לשיקום הקשר. האב לא הציע כל הליך טיפולי קונקרטי אשר עשוי, ולו בסיכוי קל, להביא תועלת במצב המשפחתי העגום.

ללא ספק, מדובר בתוצאה מתסכלת שקשה להשלים עימה, אך לא מצאתי יסוד לשנות מהחלטת בית המשפט קמא, ולכפות על הקטינות בשלב זה לקיים מפגשים עם האב.

52. החלטת בית המשפט קמא נשענת על אדנים איתנים. בראש ובראשונה, במבחן התוצאה, כל טיפול אליו הופנו בני המשפחה לא צלח, ודומה כי המצב רק הלך והחמיר. בית המשפט (ובית הדין הרבני) לא חסך מאמצים למצוא עבור המשפחה מסגרת טיפולית מתאימה. מונו שני מטפלים - מר אברהם ברנשטיין ומר אלון דגן - אך בתום מאמצים לא מבטלים, הגיע כל אחד מהם למסקנה כי אין תוחלת בהמשך הטיפול המשפחתי.

שנית, האבחון המקיף שנערך במכון שלם בשנת 2017 הצביע על כך ששלושת הילדים משלמים מחיר רגשי כבד על המאבק שמתנהל בין הוריהם. הילדים, ללא ספק, זקוקים לטיפול, אך כריכת הטיפול הרגשי בחידוש הקשר עם האב, בהינתן המצב הרגשי בו הם מצויים וסרבנותם הנחרצת לחידוש הקשר, כנראה לא תביא לא להטבה ברווחתם הרגשית של הילדים, ולא לשיקום הקשר. במציאות הנוכחית הקשה, יש טעם רב בהוראת בית המשפט קמא כי הילדים יקבלו טיפול, אך לא בזיקה לחידוש הקשר.

שלישית, נוכח גילן של הקטינות, לא ניתן להתעלם גם מעמדוניהן. מ' היא כיום בת 16 ו'י בת 13. שתי הקטינות מתנגדות בתוקף למפגשים עם האב ומתנגדות גם להליכים טיפוליים שפניהם חידוש הקשר, והכל כמתואר בדיווחי האפוסטרופא לדין לקטינים.

53. בהעדר קשר מינימלי בין האב לקטינות, ובהעדר נכונות מינימלית לקיים קשר כזה, לא ניתן להעביר את הקטינות למשמורת האב. חלופה זו אינה חלופה ריאלית, ודומה כי גם האב מבין זאת. מכאן דרישתו - שהועלתה במסגרת הערעור - להוציא את הקטינות למסגרת חוץ ביתית.

לא ניתן להיעתר לדרישה זו. סעד של הוצאת הקטינות למסגרת חוץ ביתית לא התבקש בערכאה הדיונית וממילא לא נבחן על ידה. מדובר בסעד קיצוני, שאין מקום להעלותו באופן אגבי במסגרת הליכי משמורת המתנהלים על פי חוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופסות, תשכ"ב-1962. הוצאת קטינים למסגרת חוץ ביתית נעשית, ככלל, בהתקיים הנסיבות הקיצוניות המנויות בחוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960, לאחר שעו"ס לחוק הנוער מתרשם כי מדובר בקטינים נזקקים שהטיפול בהם מחייב הוצאה למסגרת חוץ-ביתית. גורמי הרווחה הם גם האמונים על מציאת המסגרת החוץ-ביתית, שתיתן מענה לצרכים הטיפוליים של הקטין הנזקק.

אכן, הוצאת קטין מרשות הוריו למסגרת חוץ ביתית היא צעד דרסטי, שיש לנקוט בו במקרים חריגים ויוצאי דופן, כאשר הדבר מחויב המציאות ובלתי נמנע. טובתם של ילדים דורשת, לרוב, כי ימצאו ברשות הוריהם, במסדרת התא המשפחתי הטבעי, גם כאשר מתנהל סכסוך משמורת חריף בין ההורים. ניתוק ילד מהתא המשפחתי הטבעי הוא צעד גורלי שעלול לגרום זעזוע קשה להורים וילדים כאחד, ומשליך במישרין על שלומו של הילד. עם זאת, גם ההחלטה להותיר ילד ברשות הורים שפוגעים בגופו או בנפשו היא החלטה גורלית. בהחלטה זו יש לבחון, בין היתר, אם הנזק הצפוי מהשארית הקטין ברשות הוריו עומד ביחס לנזק העלול להיגרם לקטין עקב הוצאתו מרשותם (דנ"א 6041/02 פלונית נ' פלוני, פ"ד נח(6) 246, פסקה 16 לפסק דינו של כב' הנשיא א' ברק).

ניכור הורי חריף עשוי להצדיק, במקרים מסוימים, הוצאת קטין למסגרת חוץ ביתית. אך יש לנקוט משנה זהירות, וככלל הדבר ייעשה לבקשת גורמי הרווחה, על פי אמות המידה של חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960.

54. במקרה דנן, מצבן הרגשי של הקטינות מעורר דאגה רבה. אולם, אין אינדיקציה כי הדברים מגיעים לכדי נזקקות ומכל מקום גורמי הרווחה לא נקטו בהליכים לפי חוק הנוער. במצב דברים זה, אין מקום להיעתר לבקשת האב, שכלל לא נקב במסגרת חוץ ביתית קונקרטיית אליה מבוקש להוציא את הקטינות.

55. מכאן להיבטים הכספיים של הערעור, הנחלקים לשניים - ביטול החבות במזונות זמניים והגדלת הפיצוי הנזיקי שנפסק לזכות האב.

אציע לחברי להגדיל באופן משמעותי את הפיצוי שנפסק לאב, ולבטל את חיוב האב במזונות שלושת הילדים החל מחודש דצמבר 2019 ואילך.

תסמונת "ניכור הורי" היא תופעה של התנכרות הילד לאחד ההורים ללא צידוק, כאשר האחראי להתנכרות הוא ההורה האחר. התופעה מאופיינת בדחייה חריפה מצד הילד את ההורה הלא משמורן, מסע של הכפשות כלפי אותו הורה כאשר אין לתוכן הטענות יסוד סביר במציאות ובהיסטוריית היחסים הקודמת לפרידה, חשיבה מתוכנתת שהילד מציג כלא תלויה בהורה המנכר והתפשטות השנאה או העוינות של המנכר למי שמזוהה עימו.

במדינות מסוימות הוכרה התופעה כהתעללות פסיכולוגית בילד. האינטנסיביות הרגשית שחווים ילדים מנוכרים לאורך זמן ממושך מציפה את עולמם הפנימי וגובה מהם מחיר כבד בעודם ילדים, וגם מאוחר יותר, כאנשים בוגרים (ר' ד"ר ענבל בר און, ד"ר יואב מאז"ה, ניכור הורי סקירת ספרות, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, תש"ף, 2019, 9, 24).

בתי המשפט רואים בחומרה תופעה בזויה זו, שכונתה כעין חטיפה נפשית של הילדים באמצעים פסיכולוגיים הגורמים לניתוק מההורה האחר ופיתוח תלות בהורה המנכר.

56. במקרה שלפנינו, בית המשפט קמא מצא, כאמור, כי הנתק המוחלט בין האב לבין הקטינים נוצר בעיקר עקב הסתת האם את הקטינים כלפיו; וכי ההתנכרות הקיצונית של הילדים לאביהם, תוך וויתור מוחלט על קיומו בחייהם, היא פרי הסתת האם.

ממלול הראיות שנפרשו בפני בית המשפט עולה תמונה עגומה וקיצונית של אם אשר הסיתה את שלושת ילדיה כנגד אביהם, והשחירה אותו כל כך, עד שאינם רוצים לפגוש בו או לשוחח איתו. הבת הקטנה, י', אשר קיימה קשר חיובי עם אביה פרק זמן מסוים, גם בשעה שאחיה סירבו לכך, נכנעה לבסוף להסתה וסירבה לפגוש באביה. להסתה הרגשית של הילדים, שהובילה להתנכרותם לאב, התווספו גם מעשים של התרסה ישירה על האפוטרופסות של האב. האם קיבלה החלטות מהותיות הנוגעות לקטינים ללא שיתוף האב, ובהם שינוי מקום מגורים, קביעת מסגרות לימוד, השמת הבן בפנימייה, והוצאת הקטינים מן הארץ.

במעשים אלה עוולה האם כלפי האב, כפי שקבע בית המשפט קמא, קביעה עליה לא בא לפנינו ערעור.

57. בתביעה הנזיקית עתר האב לפיצוי בסך מיליון ₪. בית המשפט קמא פסק לאב פיצוי בסך 80,000 ₪ בגין עגמת נפש. בקביעת הסכום, הביא בית המשפט קמא בחשבון סכומים שפסקו בתי המשפט בתביעות על ניכור הורי, וכן נלקחו בחשבון תרומתו של האב לכישלון ההליך הטיפולי והפסיקה בתיק המזונות.

58. נזק לא ממוני, מטבעו, קשה להערכה מדויקת ולכימות. לכל מקרה נסיבות ייחודיות לו. לא ניתן לקבוע "מחירון" וקשה לערוך השוואה מדויקת ממקרה למקרה.

במקרה שלפנינו, סבלו של האב בשל הנתק משלושת ילדיו והתנכרותם כלפיו הוא עצום. משך שנים האב "נלחם" על שיקום הקשר עם ילדיו, הוא היה מוכן לקיים מפגשים במרכז קשר והתייצב לכל הליך אבחוני והליך טיפולי אליו נשלח. הוא התמיד בכך שנים, גם כאשר הקטינים הפנו לו עורף, חרף הפגיעה והמכאוב, שהם קשים מנשוא.

מעשיה הפוגעניים של האם התפרשו על פני שנים ארוכות והביאו להסתה עמוקה של הקטינים כלפי האב. ניסיונותיה של האם לשיתוף פעולה בהליכים הטיפוליים לא היו כנים, כך נראה, והיא לא נתנה לילדים את "ברכת הדרך" לפגוש באב או לקיים איתו קשר כלשהו. במעשיה האם יצרה שבר בין הילדים לאב, העמיקה את השבר בהתמדה, עד שהביאה לנתק מוחלט. גם אם האב לא התנהג בצורה אופטימלית במציאות המורכבת שנכפתה עליו, עיקר האחריות לנתק עם הקטינים רובצת לפתחה של האם.

59. ניתן רק לשער את עוצמת הכאב והסבל הנגרמים לאב מהנתק הממושך עם כל אחד משלושת ילדיו. מלבד הנתק עצמו, יש להביא בחשבון את ההאשמות החמורות שהאם הפנתה כלפיו, כי פגע מינית בבנותיו, האשמות שלא נמצא להן כל בסיס. האב נלחם על קיום מפגשים ושיקום הקשר בזירה המשפטית ובזירה הטיפולית במשך 7 שנים, בעוד האם מפרה שוב ושוב החלטות שיפוטיות בקשר לקיום המפגשים, מעתיקה את מקום מגוריהם של הקטינים שוב ושוב ללא עדכון האב וללא קבלת הסכמתו ומבטלת הלכה למעשה את מעמדו כהורה.

נוכח כל האמור, אציע לחבריי להעמיד את הפיצוי הנזיקי על סך של 400,000 ₪.

60. מכאן לחבות במזונות.

כידוע, המזונות נועדו לסיפוק צרכיהם של הקטינים. האם, מתוקף אפטרופסותה, גובה עבורם את תשלומי המזונות, כדי שישמשו לכלכלת הקטינים. בית המשפט העליון הכיר באפשרות של ביטול תשלומי מזונות במקרים חריגים, ולאחר התחשבות בשיקולים רבים כגון טובת הילד, מקורות הכנסה נוספים, וידוא שאין פגיעה בצרכים הבסיסיים של הילד, כיצד ישפיע הדבר על ניסיונות לשיקום הקשר, וכאשר מדובר במקרים של סרבנות קשר ללא כל תקווה לשיקום הקשר לאחר מיצוי כל האפשרויות, ולא כ"כלי ראשון" (רע"א 3761/10 פלוני נ' פלונית (ניתן ביום 15.7.2010)).

61. במקרה שלפני, האב מבקש לבטל את המזונות הזמניים שנקבעו בהחלטות בית המשפט משנת 2015 ואילך. לטעמי, אין מקום לבטל את החבות לכל אורך התקופה, אך בנסיבות הקיצוניות של המקרה, יש מקום לעשות כן החל

מסוף שנת 2019, אז חדלו כליל הניסיונות לשיקום הקשר, משמצאו גורמי הטיפול כי סרבנות הקשר של הילדים כה עמוקה ונחרצת, עד אין בניסיונות שום תוחלת.

הפסקת ההליך הטיפולי והתיאום ההורי שפניו חידוש הקשר באה, למעשה, בעקבות פניית האפוסטרופא לדין, בשם הקטינים, לבית המשפט לענייני משפחה ולבית המשפט המחוזי, בדרישה לעצור את הטיפול. הדבר הביא לנסיגה מהירה וקריסה מוחלטת של ניסיונות הטיפול המשפחתי. נוכח גילם של הקטינים באותה עת, שהביעו עמדה עצמאית של סרבנות קשר ונקטו בהליכים משפטיים עצמאיים באמצעות האפוסטרופא לדין, יש לכך משמעות לעניין המזונות. אין בכך כדי להמעיט מאחריותה של האם לניכור ההורי, שהוביל בסופו של יום לעמדה הנוקשה כל כך של הקטינים. האחריות לנתק מוטלת בראש וראשונה על האם, שבהסתה ומחיקת האב מחיי הילדים פגעה הן באב והן בקטינים. אך בשים לב לגילם של הקטינים, הרי שלעמדותיהם ולפעולותיהם יש השלכות לעניין המזונות. משעה שהאם והילדים חסמו כל דרך לאפשר לאב לקחת חלק בחיי הילדים, ולמלא את תפקידו ההורי, אזי בנסיבות הקיצוניות של המקרה, אין הצדקה להותיר את החיוב במזונות על כנו.

אוסף כי מתוך שהובא לפנינו, לא מצאתי כי ביטול החיוב יפגע בסיפוק צרכים בסיסיים של הקטינים ולא מצאתי כי הוא ישפיע על הסיכוי לחידוש הקשר בעתיד.

62. יובהר כי בקביעה זו לא ניתן משקל לשאלה האם מדובר ב"מזונות שנאכלו" אם לאו. לו היה האב מקיים את ההחלטות השיפוטיות באופן מלא, היה וודאי מדובר ב"מזונות שנאכלו". אם לא קיים האב באופן מלא את ההחלטות השיפוטיות, אין הדבר צריך להקנות לו יתרון והוא לא יכול להישמע בטענה כי צרכי הילדים סופקו ממילא, ממקורות עצמאיים של האם. למען הסר ספק, ביטול החיוב במזונות מושתת על נימוקים אחרים, כמפורט לעיל.

63. לא אוכל לסיים את פסק הדין ללא הבעת פליאה על כך שהמשיבה אינה מקיימת אחר הוראות פסק הדין בעניין קבלת טיפול. לא ניתן להפריז בחשיבות הטיפול לבריאותן ורווחתן הרגשית של הקטינות, ומצופה היה כי האם תיתן לכך עדיפות עליונה.

בדין לפנינו מסר ב"כ האם כי האם אינה מטופלת כיום בשל חיסרון כס. נמסר כי רק הקטינה מ' מקבלת טיפול אצל הגב' עדנה מן. האפוסטרופא לדין מסרה כי למיטב ידיעתה הקטינה י' אינה מטופלת כיום, כיוון שהיה קושי למצוא מטפלת שמתאימה לפרופיל שתואם את ההחלטה השיפוטית. לדבריה, בשיחה עם גב' מן היא מסרה כי כשיתיים הטיפול במ', יחל הטיפול בי'.

מצבם הנפשי של הקטינות, כפי שתואר על ידי כל גורמי הטיפול ועל ידי האפוסטרופא לדין, מחייב טיפול דחוף. הקטינות נפגעו באופן משמעותי במהלך השנים הארוכות של הסכסוך בין ההורים והניכור ההורי החריף אליו הובלו. לא ברור אילו מאמצים נעשים למצוא מטפלת מתאימה לקטינה י'. אין להשהות את הטיפול בי' עד שיסתיים הטיפול במ', גם אם הדבר מצריך מציאת מטפל נוסף.

מכל מקום, האחריות להסדרת הטיפול בי' רובצת על האם ומצופה כי גם האפוסטרופא לדין תפעל ליישום פסק הדין לאלתר.

64. ויודגש, תפקידו של אפוטרופוס לדין לקטינים אינו מתמצה בהבאת עמדתם של הקטינים בפני בית המשפט. האפוטרופוס לדין מחויב לבחון את טובתם של הקטינים במכלול ההיבטים, לטווח הקצר ולטווח הארוך, כאשר רצונם המוצהר הוא היבט אחד בלבד, בפרט במצב של ניכור הורי. מדובר, ללא ספק, באתגר גדול, במיוחד בסכסוך משפחתי בעצימות כה גבוהה, אך זו מהות התפקיד שמקבל על עצמו האפוטרופוס לדין. על האפוטרופוס לדין להביא בפני בית המשפט את התמונה המורכבת של טובת הקטינים ולהיות קשוב להמלצותיהם של גרמי הטיפול המקצועיים. על האפוטרופוס לדין לפעול גם ליישום ההחלטות השיפוטיות הנוגעות לקטינים, ובראש וראשונה הוראות שנועדו לקדם את טובת הקטינים.

גאולה לזין, שופטת

-
-
-

השופטת העמיתה ש' דברת:

אני מסכימה.

שרה דברת, שופטת,

-
-
-

השופט א' חזק:

אני מסכים.

אריאל חזק, שופט

הוחלט לקבל את הערעור על גובה הפיצוי הנזיקי להעמידו על סך 400,000 ₪ ולבטל את חיוב המערער במזונות שלושת הילדים, החל מדצמבר 2019 ואילך. הוחלט לדחות את הערעור בכל הנוגע להעברת משמורת הקטינות, להוצאתן למסגרת חוץ ביתית ולקביעת זמני שהות עם המערער.

המשיבה תשלם למערער הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין בסך כולל של 15,000 ₪.
הערבון יושב למערער באמצעות בא-כוחו.

מתירים פרסום פסק הדין ללא שמות ופרטים מזהים.

ניתן היום, ב' אייר תשפ"ב, 03 מאי 2022, בהעדר הצדדים.

גאולה לוי, שופטת

שרה דברת, שופטת עמיתה אריאל חזק, שופט

//